

GIÁO DỤC KỸ NĂNG SỐNG CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUA TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP

TS. Nguyễn Thị Thanh Huyền
Trường ĐH Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

SUMMARY

Educating life skills for student through organized vocational education activities is the process which the teachers equip the necessary knowledge about the professional world for students, the labor market, etc; help students recognize their capacity, their own excitement, the labor needs of the society so that they can choose the orientation, the appropriate job. Besides, it also educates for student skills such as: valuation; Self-awareness about themselves; effective communication; planning and organizing activities; work in groups, helping them adapt to constantly changing modern life.

Keywords: Life skills, high school students, vocational education.

Ngày nhận bài: 4/05/2015; Ngày duyệt đăng: 6/05/2015.

1. Mở đầu

Giáo dục kỹ năng sống (KNS) cho học sinh (HS) trung học phổ thông (THPT) là thông qua các hoạt động dạy học, giáo dục và sinh hoạt tập thể của nhà trường nhằm tăng cường khả năng tiến hành các hành động một cách thuận thực cho học sinh trong học tập, sinh hoạt v.v., giúp các em tương tác với thầy, cô, bạn bè, những người xung quanh và giải quyết một cách hiệu quả những vấn đề học tập, cuộc sống đặt ra.

Mục tiêu của giáo dục KNS cho học sinh THPT không dừng lại ở thay đổi nhận thức cho học sinh bằng cách cung cấp thông tin, tri thức mà tập trung vào mục tiêu xây dựng làm thay đổi hành vi của học sinh theo hướng tích cực, mang tính xây dựng đối với các vấn đề đặt ra trong cuộc sống. Giáo dục KNS giúp HS THPT hiểu được những tác động mà hành vi và thái độ của mình có thể gây ra, có thái độ, hành vi tích cực đối với môi trường tự nhiên, môi trường xã hội, các vấn đề của cuộc sống. Học sinh THPT có KNS sẽ biết ứng dụng những nguyên tắc phát triển bền vững vào cuộc sống của mình. Nội dung giáo dục KNS cho HS THPT là những KNS cốt lõi cần hình thành và phát triển cho các em. Giáo dục KNS cho HS có thể thực hiện thông qua nhiều hoạt động: hoạt động dạy học, hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp, hoạt động giáo dục hướng nghiệp (GDHN)... Trong phạm vi bài viết này chúng tôi tập trung vào giáo dục cho HS các kĩ năng: *xác định giá trị; tự nhận thức về bản thân; giao tiếp có hiệu quả; lập kế hoạch và tổ chức hoạt động; làm việc nhóm* thông qua tổ chức hoạt động GDHN theo chương trình quy định của Bộ Giáo dục và đào tạo.

2. Giáo dục KNS qua hoạt động GDHN

Dưới đây chúng tôi giới thiệu một số kỹ năng

cần thiết trang bị cho học sinh THPT, thông qua hoạt động GDHN.

2.1. Kỹ năng xác định giá trị: Giá trị là những gì con người cho là quan trọng, là có ý nghĩa đối với bản thân mình, có tác dụng định hướng suy nghĩ, hành động và lối sống của bản thân trong cuộc sống. Giá trị có thể là những chuẩn mực đạo đức, những chính kiến, thái độ và thậm chí là những thành kiến đối với một điều gì đó... Giá trị có thể là giá trị vật chất hoặc giá trị tinh thần, có thể thuộc các lĩnh vực văn hoá, nghệ thuật, đạo đức, kinh tế... Mỗi người đều có một hệ thống giá trị riêng. KN xác định giá trị có ảnh hưởng lớn đến quá trình ra quyết định của mỗi người. KN này còn giúp người ta biết tôn trọng người khác, biết chấp nhận rằng người khác có những giá trị và niềm tin khác. Giá trị không phải là bất biến mà có thể thay đổi theo thời gian, theo các giai đoạn trưởng thành của con người. Giá trị phụ thuộc vào giáo dục vào nền văn hoá, vào môi trường sống, học tập và làm việc của cá nhân.

KN xác định giá trị là khả năng con người hiểu rõ được những giá trị bản thân mình, là khả năng xác định những đức tính, niềm tin, thái độ, chính kiến nào của mình cho là quan trọng và giúp ta hành động theo phương hướng đó. Xác định giá trị ảnh hưởng đến ra quyết định và hành động của con người.

Trong quá trình tổ chức hoạt động giáo dục hướng nghiệp cho học sinh, giáo viên giáo dục cho HS kỹ năng xác định giá trị thông qua việc giúp các em hiểu mình, biết được mình năng lực của chính mình, giá trị của chính bản thân mình, biết được giá trị nghề nghiệp quan trọng với mình. Ví dụ thông qua chủ đề 7, lớp 11 Tôi muốn đạt ước mơ, ở chủ đề này GV cần khuyến khích, động viên HS nói lên được ước mơ của mình và để thực hiện được ước mơ đó HS phải

có những biện pháp nào. Trên thực tế để đạt được bất kỳ một ước mơ nào, HS cũng sẽ gặp những thuận lợi và khó khăn nhất định, vậy để đạt được ước mơ nghề nghiệp các em sẽ gặp những thuận lợi và khó khăn nào, các em cần phải làm gì để khắc phục những khó khăn đó. Thông qua chủ đề này, GV giúp HS nhận biết được những khó khăn đó, những giá trị của chính bản thân mình, từ đó giúp các em có ý chí trong học tập, tu dưỡng, rèn luyện bản lĩnh vượt qua khó khăn để biến ước mơ thành hiện thực.

2.2. Kỹ năng tự nhận thức về bản thân: Kỹ năng tự nhận thức là khả năng con người hiểu biết về chính bản thân mình như: cơ thể, tư tưởng, các mối quan hệ xã hội của bản thân; biết nhìn nhận, đánh giá đúng tiềm năng, tình cảm, sở thích, thói quen, điểm mạnh, điểm yếu... của bản thân mình; quan tâm và luôn ý thức được đang làm gì. Tự nhận thức là một KNS rất cơ bản của con người, là nền tảng để con người giao tiếp, ứng xử phù hợp và hiệu quả với người khác cũng như để có thể cảm thông được với người khác. Ngoài ra, có hiểu đúng về mình, con người mới có thể có những quyết định, những sự lựa chọn đúng đắn, phù hợp với khả năng của bản thân, với điều kiện thực tế và yêu cầu xã hội. Ngược lại, đánh giá không đúng về bản thân có thể dẫn con người đến những hạn chế, sai lầm, thất bại trong cuộc sống và trong giao tiếp với người khác, để tự nhận thức đúng về bản thân cần phải được trải nghiệm qua thực tế, đặc biệt là qua giao tiếp với người khác.

Nhận thức bản thân là điều quan trọng nhất trong cuộc hành trình đi tìm nghề nghiệp của mỗi người. Khi đã hiểu rõ mình ai, mình thích gì, mình giỏi gì, cá tính mình ra sao, lĩnh vực nghề nào mình thích nhất thì mỗi HS sẽ vững bước trên con đường nghề nghiệp của mình, để từ đó đưa ra câu trả lời chính xác nhất "Công việc này, nghề nghiệp này phù hợp với tôi nhất".

Trong quá trình tổ chức hoạt động GDHN cho HS, GV cần giúp HS "hiểu được chính mình", biết được sở thích của mình là gì, năng lực của mình ra sao? hứng thú, cá tính của mình như thế nào? Ví dụ thông qua các chuyên đề 1, lớp 11 "Tìm hiểu bản thân và những yếu tố ảnh hưởng tới quyết định chọn hướng đi sau THPT, chọn nghề", GV có thể giới thiệu cho HS biết một số lý thuyết hướng nghiệp như lý thuyết cây nghề nghiệp, lý thuyết về cá tính, ...sau đó cho HS tiến hành làm một số trắc nghiệm như: Tìm hiểu xu hướng nghề của E.A. Climop; trắc nghiệm khí chất của H.J.Aysenck; Trắc nghiệm khuôn hình tiếp diễn của Raven; Trắc nghiệm tìm hiểu hướng thú của E.Gôlômstoc; Trắc nghiệm tìm hiểu sự phù hợp nghề của John Holland [3], [4]. Từ đó giúp HS tự đánh giá được nhân cách của mình.

Chỉ khi HS hiểu được chính mình, trả lời được

những câu hỏi đó một cách đầy đủ, chính xác, thì khi đó mới có đủ căn cứ khoa học để chọn nghề, phù hợp. Đây chính là những yếu tố quan trọng có ảnh hưởng mang tính quyết định đến việc chọn nghề phù hợp.

2.3. Kỹ năng giao tiếp có hiệu quả: Giao tiếp là một hình thức đặc trưng cho mối quan hệ giữa con người với con người, qua đó mà nảy sinh sự tiếp xúc tâm lý và được biểu hiện ở các quá trình thông tin, hiểu biết, rung cảm, ảnh hưởng và tác động qua lại lẫn nhau. Kỹ năng giao tiếp có hiệu quả là khả năng tạo dựng mối quan hệ và khả năng ứng xử của con người trong mối quan hệ với người khác đạt được kết quả cao nhất theo mục tiêu đã xác định. Kỹ năng giao tiếp có hiệu quả bao hàm trong nó cả kỹ năng lắng nghe và hiểu được người khác. Đồng thời, kỹ năng này là sự phối hợp của nhiều KNS khác như: kỹ năng tự nhận thức, kỹ năng thương lượng, kỹ năng tư duy phê phán, kỹ năng chia sẻ/cảm thông, kỹ năng kiểm chế.

Để giáo dục kỹ năng giao tiếp có hiệu quả cho HS, trong quá trình tổ chức hoạt động GDHN giáo viên có thể thông qua các chủ đề về tọa đàm, trao đổi, thảo luận nhóm, trong quá trình giảng dạy, khi đưa ra vấn đề cho HS thảo luận, GV có thể hướng dẫn HS cách thảo luận, giao tiếp có văn hoá dưới hình thức cùng trao đổi, bàn bạc, tranh luận và khi trình bày vấn đề trước tập thể.

Với các chủ đề tìm hiểu thông tin nghề, thị trường lao động, về trường đại học, cao đẳng... GV có thể hướng dẫn HS cách tìm hiểu thông tin thông qua những đối tượng nào? Cách giao tiếp như thế nào để đạt hiệu quả, thu thập được nhiều thông tin đúng, bổ ích...

Bên cạnh đó phát triển kỹ năng giao tiếp cho HS còn thông qua chính cách giao tiếp của GV đối với HS.

2.4. Kỹ năng lập kế hoạch và tổ chức hoạt động: Trong quá trình GDHN GV cần trang bị cho HS kỹ năng tổ chức liên quan đến công việc của mình. Để có môi trường sống và học tốt, HS cần tạo ra môi trường học có tổ chức, trật tự. Vì thế trong quá trình hướng nghiệp cần phải hướng dẫn HS biết cách lập kế hoạch học tập, kế hoạch chọn nghề và kỹ năng tổ chức thực hiện kế hoạch đó một cách linh hoạt, sáng tạo.

Qua chủ đề 1 ở lớp 10 "Em thích nghề gì", GV phải giúp HS biết được cơ sở khoa học của sự phù hợp nghề, biết cách chọn nghề phù hợp với hứng thú và đặc biệt HS lập được bản "Xu hướng nghề nghiệp của bản thân". Trong bản xu hướng nghề nghiệp của bản thân HS sẽ bộc lộ được hứng thú nghề nghiệp của mình, HS sẽ chọn được một nghề mình yêu thích gọi là nghề số 1. Nghề số 1 này sẽ là đối tượng nghiên

cứ riêng cho mỗi HS, là ước mơ mà HS sẽ phấn đấu để vươn tới đạt được.

Thông qua chủ đề 9 lớp 10 "Nghề tương lai của tôi", đây là chủ đề cuối của chương trình GDHN lớp 10. Ở chủ đề này trên cơ sở bản "Xu hướng nghề nghiệp" HS đã lập từ chủ đề 1, cùng với những kiến thức GV cung cấp trong 8 chủ đề trước HS nói lên dự định nghề nghiệp tương lai của mình và lập được bản "kế hoạch thực hiện dự định nghề nghiệp" (kế hoạch hành động cá nhân trong việc chọn nghề). Thực chất bản kế hoạch hành động cá nhân vừa là công cụ vừa là quy trình để HS tự mình, hoặc cùng người khác (người tư vấn) điều chỉnh quá trình chọn nghề của các em. Bản kế hoạch này ghi lại thái độ, hứng thú nghề nghiệp và khả năng đạt được dự định nghề nghiệp tương lai, đồng thời là bản hướng dẫn, qua đó mỗi HS dùng kết quả học tập của quá khứ, hiện tại để hướng tới tương lai. Do vậy, việc hướng dẫn HS biết cách lập bản kế hoạch thực hiện dự định nghề nghiệp tương lai là giúp cho việc học tập và rèn luyện của HS có định hướng rõ ràng, nhất là trong thời gian học tập tiếp theo [4].

Như vậy, thông qua các chủ đề hướng nghiệp GV sẽ giúp HS có được những kiến thức về môn học, có kỹ năng lập kế hoạch nghề nghiệp, kỹ năng tổ chức, thực hiện kế hoạch. Đồng thời từ hoạt động chọn nghề HS sẽ có kỹ năng lập kế hoạch và tổ chức những hoạt động khác phục vụ cho cuộc sống của mình.

2.5. Kỹ năng làm việc nhóm: Trong quá trình tổ chức hoạt động GDHN cho HS, để đạt được hiệu quả cao GV cần biết cách sử dụng phối hợp các loại phương pháp dạy học khác nhau. Trong xu thế đổi mới phương pháp dạy học hiện nay, những phương pháp dạy học đặc thù trong tổ chức hoạt động GDHN nhằm hướng vào HS, phát huy tính tích cực chủ động sáng tạo của HS là những phương pháp như phương pháp thảo luận nhóm, phương pháp dạy dự án...

PPDH theo dự án thường được tiến hành theo nhóm để học sinh hỗ trợ nhau trong học tập. Khi tổ chức dạy học theo phương pháp Dự án, GV phải giao nhiệm vụ cụ thể cho từng nhóm. Về phía HS, để thực hiện nhiệm vụ học tập mà GV giao, giữa các HS cần có sự phối hợp với nhau trong quá trình triển khai nhiệm vụ học tập. Ví dụ khi giáo viên yêu cầu học sinh khảo sát, điều tra để tìm hiểu thông tin của nghề Dạy học. Để làm được việc này, HS phải tìm hiểu, nghiên cứu thu thập thông tin qua báo, đài phát thanh và truyền hình, các tạp chí chuyên ngành hoặc có thể soạn ra một bảng câu hỏi (dưới sự hướng dẫn của giáo viên) để các em tìm thấy thông tin. Các hoạt động của phương pháp này đòi hỏi cao về năng lực tổ chức, thể hiện qua việc lập kế hoạch và tổ chức điều tra, khả năng xử lý thông tin thu thập được. Trong

qua trình điều tra, mỗi thành viên trong nhóm có thể được giao nhiệm vụ cung cấp thông tin của một phần chủ đề đang nghiên cứu.

PPDH theo nhóm, là cơ hội cho mọi HS tham gia học tập. Học nhóm cũng là cơ hội cho HS học hỏi lẫn nhau, hỗ trợ nhau (dạy lẫn nhau) về kinh nghiệm, về cách thức tìm kiếm những giải pháp giải quyết những tình huống học tập trong hoạt động GDHN. Khi học theo nhóm, HS cũng có thể cùng nhau đạt được những điều mà các em không làm được một mình, bằng cách là mỗi người đóng góp một phần hiểu biết của mình rồi cả nhóm tập hợp lại thành "bức tranh tổng thể" về thông tin nghề hoặc quyết định chọn nghề.

Với những PPDH như vậy, GV vừa đạt hiệu quả cao trong việc giúp HS lĩnh hội tri thức, đồng thời tạo điều kiện để HS tự phát huy năng lực của mình như năng lực độc lập nghiên cứu, phát huy tính tích cực, chủ động trong việc tìm kiếm lĩnh hội tri thức và là cơ hội để HS phát triển kỹ năng hợp tác với nhau, kỹ năng hợp tác, thích nghi với môi trường làm việc. Bằng cách giao nhiệm vụ học tập cho từng nhóm HS, từng cá nhân HS tự giác, tích cực chủ động làm việc trong một thời gian nhất định (dưới sự hướng dẫn và giúp đỡ của GV), sau một thời gian quy định các nhóm sẽ lần lượt báo cáo kết quả của mình trước GV và trước tập thể lớp, sau đó tập thể lớp cùng thảo luận, trao đổi và rút ra kết luận.

Thông qua hình thức dạy học như vậy GV có thể giúp cho mỗi cá nhân có khả năng tự rút ra kinh nghiệm cho bản thân mình, cả về tri thức lẫn kỹ năng học tập, đồng thời tạo cơ hội cho HS có thể cùng cố, trao đổi về chuyên môn.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Thanh Bình (2012). *Giáo trình chuyên đề Giáo dục kỹ năng sống*. NXB Đại học Sư phạm.
2. Nguyễn Văn Hộ, Nguyễn Thị Thanh Huyền (2006). *Tổ chức hoạt động giáo dục hướng nghiệp và giảng dạy kỹ thuật trong trường phổ thông*. NXB Giáo dục.
3. Nguyễn Thị Thanh Huyền (2009). *Xây dựng mô hình tư vấn nghề trong trường THPT khu vực miền núi Đông Bắc Việt Nam*. Luận án Tiến sĩ Giáo dục học.
4. Hồ Phụng Hoàng Phoenix, Trần Thị Thu, Nguyễn Ngọc Tài (2013). *Tài liệu Bổ sung Sách giáo viên hoạt động giáo dục hướng nghiệp trong lớp 10, 11, 12*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.